

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Elina Udekjul

**FISKAALPOLIITIKA EUROOPA LIIDU RIIDIKES
RAHVASTIKU VANANEMISE KONTEKSTIS**

Lõputöö

Juhendaja:

Indrek Saar, PhD

Tallinn 2015

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2015
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Fiskaalpoliitika Euroopa Liidu riikides rahvastiku vananemise kontekstis.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Fiscal Policies in the Member States of the EU in the Context of an Ageing Population.</p> <p><i>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb kahest peatükist, mis omakorda koosnevad kahest alapeatükist, mis teevad kokku 40 lehekülge. Autor viitas lõputöö koostamisel 37-le allikale. Teema on aktuaalne, sest vastavalt Euroopa Komisjoni uuringule, on rahvastiku vananemine jätkuvalt problemaatiline kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. Kuigi riigid on juba teinud muudatusi oma maksupoliitikas, ei tähenda see, et nad oleksid ka efektiivsed pikas perspektiivis. Lõputöö eesmärk on uurida seos Euroopa Liid fiskaalpoliitika ja rahvastiku vananemise vahel. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised eesmärgid:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitada maksupoliitika Eesti maksusüsteemi olemust. 2. Anda ülevaade fiskaalpoliitika struktuurist Eestis. 3. Selgitada rahvastiku vananemise olukorda Euroopa Liidus. 4. Analüüsida fiskaalpoliitika efektiivsust Euroopa Liidu riikides rahvastiku vananemise aspektis. <p><i>Analüüsi tulemused leiti, et paljudes Euroopa Liidu riikides ei ole tegemist efektiivse fiskaalpoliitikaga, mis tooks kasu tulevikus. Riikides, kus rahvastiku vananemine on suureks probleemiks, ei teinud fiskaalpoliitikas muudatusi sotsiaalkaitstes ning vanaduse valdkonnas. Muutused nendes valdkondades on samas hädavajalikud, et tulevikus pakkuda pensioniealistele inimestele hüvesid, ilma et riik peaks liigselt koormama tööealisi inimesi maksumäärade tõstmisega.</i></p>	
Võtmesõnad: rahvastik, rahvastiku vananemine, eelarve, fiskaalpoliitika, Euroopa Komisjon	
Võõrkeelsed võtmesõnad: population, ageing population, budget, fiscal policy, European Commission	
<p>Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega</p> <p>Riigi eelarvestrateegia 2015-2018 Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 Sotsiaalministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2013–2016</p>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Elina Udekjul</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja: Indrek Saar	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Kolledži direktor: Uno Silberg	

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. MAKSUSÜSTEEM JA FISKAALPOLIITIKA EESTIS	6
1.1 Maksusüsteemi olemusest Eestis	6
1.2 Fiskaalpoliitika struktuur Eestis	12
2. RAHVASTIKUVANEMISE MÕJU FISKAAL-POLIITIKALE EUROOPA LIIDUS...18	
2.1 Rahvastiku vananemise olukord Euroopa Liidus.....	18
2.2 Fiskaalpoliitika efektiivsus Euroopa Liidu riikides rahvastiku vananemise aspektis.....	23
KOKKUVÕTE	28
SUMMARY	30
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	31
LISA TÖÖEALISTE INIMESTE ARVU PROTSENTUAALNE VÄHENEMINE JA PENSIONIEALISTE INIMESTE OSAKAALU SUURENEMINE NING NENDE SUHE PERIOODIL 2013-2060. AASTAL	39

SISSEJUHATUS

Euroopa Komisjon koostas 2012. aastal raporti, milles prognoositi rahvastiku vananemist 2010-2060. aastal. Raportist nähtub, et rahvastiku vananemine on jätkuv tendents. Seda toetab samuti 2015. aasta raport, kust on näha, et kõikides Euroopa Liidu riikides toimub tööealiste inimeste vähenemine ning pensioniealiste inimeste järjepidev kasv. Kuigi on hea, et inimesed elavad kauem, siis rahvastiku vananemine tekitab liikmesriikide majandusele ja hoolekandesüsteemidele olulisi probleeme, sellest tulenevalt peab Euroopa Liidu maksupoliitika olema kohanemisvõimeline. Tuleb olla majanduslikult võimalikult produktiivne, riigieelarve tulud peavad olema suuremad kui kulud.

Teema sai valitud, kuna rahvastiku vananemise tõttu peavad Euroopa Liidu riigid muutma oma fiskaalpoliitikat, et ka tulevikus olla kestlik. Riikidel on juba praegu raske planeerida eelarveid, ilma et nad keskenduksid rahvastiku vananemise probleemile. Kuigi probleem on ühine Euroopa Liidus, siis sellegi poolest on riikidel erinev lähenemine fiskaalpoliitika rakendamisel, mis ei pruugi olla jätkusuutlik.

Teema on aktuaalne, sest vastavalt Euroopa Komisjoni tehtud uuringule on rahvastiku vananemine jätkuvaks probleemiks. Kuigi riigid on oma maksusüsteeme muutnud ning kohandanud vastava olukorraga, kus kõige otsesemalt puudutab see teema vastava riigi elanikkonda. Muutused toimuvad läbi pensionikindlustussüsteemide ja maksureformide, millega püütakse tasakaalustada rahvastiku vananemisest tulenevaid maksukahjusid.

Teema on uudne, sest autorile teadaolevalt pole varasemalt uuritud, kui efektiivne on Eesti riigi eelarve rahvastiku vananemise kontekstis võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega. Käesoleva lõputööga võrreldakse Eesti fiskaalpoliitikat teiste Euroopa Liidu riikide omaga ning analüüsitakse, millises suunas peaks Eesti fiskaalpoliitika liikuma rahvastiku vananemise aspektis vaadelduna.

Lõputöö probleemiks on terves Euroopa Liidus toimuv rahvastiku vananemine, kus tööealiste inimeste arv väheneb ning pensioniealiste inimeste arv suureneb. Praegusel hetkel kannab suuremat osa maksukoormusest töötav inimene, tänu kelle maksu laekumistele on riigil võimalik pakkuda hüvesid pensioniealistele inimestele. Kuna tööealiste inimeste arv väheneb, siis riikidel on aina keerulisem tagada seadusega

ettenähtud hüvesid pensioniealistele inimestele ilma, et vastavad muudatused mõjutaksid tööealisi inimesi.

Lõputöö eesmärgiks on uurida fiskaalpoliitika ja rahvastikuvananemise vahelisi seoseid.

Lõputöös on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Selgitada maksupoliitika Eesti maksusüsteemi olemust.
2. Anda ülevaade fiskaalpoliitika struktuurist Eestis.
3. Selgitada rahvastiku vananemise olukorda Euroopa Liidus.
4. Analüüsida fiskaalpoliitika efektiivsust Euroopa Liidu riikides rahvastiku vananemise aspektis.

Lõputöö esimese osas kasutakse kvalitatiivsed andmeid, mille jaoks kasutatakse erialast kirjandust, teadusartikleid ja Eesti Vabariigi seadusi. Teises osas kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit, mille käigus analüüsitakse empiirilisi andmeid. Vastavad andmed saadakse Euroopa Komisjoni statistikast ja Eurostatist.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk keskendub Eesti maksupoliitikale, kus seletatakse maksusüsteemi olemust ja uuritakse fiskaalpoliitika struktuuri. Samuti antakse ülevaade sotsiaalsest maksusüsteemist Eestis ning tuuakse välja selle seos rahvastiku vananemisega.

Teine peatükk uurib rahvastiku vananemise olukorda Euroopa Liidu riikides. Eurostati andmete abil analüüsitakse nende riikide fiskaalpoliitikat vastavalt nende riigile omase rahvastiku vananemise aspektis. Vaadeldavaks perioodiks on aastad 2009-2013, kus võrreldakse, millised muutused on toimunud riikide eelarvete kulude osas ning kuhu ning analüüsitakse kui efektiivne on nende poolt rakendav fiskaalpoliitika. Eelkõige pööratakse tähelepanu sotsiaalkaitse ja vanaemisega seotud kulutuste osakaaluga. Selle abil saab vaadata, kas käesoleval ajal tehtud kulutused on efektiivsed rahvastiku vanaemise aspektis. Samuti võrreldakse Eesti eelarvestamist teiste Euroopa Liidu riikidega, et näha, millele peaks Eesti tulevikus keskenduma fiskaalpoliitika raames.

1. MAKSUSÜSTEEM JA FISKAALPOLIITIKA EESTIS

1.1 Maksusüsteemi olemusest Eestis

Soodsa majandusstruktuuri üheks oluliseks komponendiks on hea maksusüsteem. Kui tegemist on lihtsa ning läbipaistva poliitikaga, siis on riigil maksutulu kergem koguda. Kuna maksu maksmine on koormav inimese jaoks, siis peab riik tähelepanelikult kaalutlema teatud maksude rakendamise. Maksude peamiseks eesmärgiks on maksutulude saamine, kuid tuleb samuti lähtuda majandusteooriatest ning leidma tasakaalu fiskaalse eesmärgi ning inimeste liigse koormamise vahel.

Selleks, et paremini mõista maksusüsteemi tuleb enne analüüsida maksu mõistet ning selle eesmärki. Maksukorralduse seaduse (edaspidi MKS) teine paragrahv defineerib maksu kui seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele seaduse või määrusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks (Maksukorralduse seadus, 2002).

Eesti maksusüsteem koosneb riiklikest ja kohalikest maksudest. Kohalike maksude seadus esitab loetelu võimalikest kohalikest maksudest, mida valla- või linnavolikogu võib maksumäärusega kehtestada omal territooriumil, samuti määrab kindlaks kohalike maksude kehtestamise korra ja nendele esitatavad nõuded. Kohalikud maksud on müügitaks, paadimaks, reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõiduki maks, loomapidamismaks, lõbustusmaks ja parkimistasu. Kohalikud maksud laekuvad kohalike omavalitsuste eelarvesse. Riiklikud maksud on tulumaks, sotsiaalmaks, maamaks, raskeveokimaks, käibemaks, tollimaks, hasartmängumaks, aktsiisid. Riiklike maksude maksuhalduriks on Maksu- ja Tolliamet. Riiklikud maksud laekuvad riigieelarvesse. Osa füüsilise isiku tulumaksust ja maamaks tervikuna laekub kohalike omavalitsusüksuste eelarvesse. (Maksu- ja Tolliamet, 2015)

Legaaldefiniitsioonist saab omakorda tuletada maksu peamiseid tunnuseid. Tegemist on rahalise kohustusega, mida ei saa asendada mitterahalise sooritusega. Eesti maksunduse ajaloost on näha, et ühiskondade arengu käigus on naturaalkoormiste maht järjepidevalt

vähenenud ning lõpus asendunud ikkagi rahalise sooritusega. Kuna maksukohustus tekib vahetult kas seaduse või volikogu määruse alusel, siis saab väita, et maksukohustusel on avalik-õiguslik iseloom. Selleks, et maksukohustust realiseerida pole vaja kohustatud isiku nõusolekut, maksuõigussuhe on subordinatsioonisuhe. Seaduses mainitakse avalik-õiguslike ülesannete täitmist, mis viitab omakorda maksude fiskaalsele eesmärgile. Kuigi maksul võib olla regulatiivne eesmärk, siis ei tohi see muutuda karistuseks. Makse kogutakse peamise eesmärgiga, et finantseerida riigi ja omavalitsuste tegevust tervikuna, mitte üksikut konkreetset valdkonda või avalikku ülesannet. Tänapäeval maksuõiguses lähtutakse maksevõime põhimõttest, kus maksukoormus jagatakse subjektide võimaluste, mitte vajaduste järgi. Kindlasti tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, et maksumaksjale ei teki maksu maksmisest subjektiivseid õigusi avaliku võimu sooritamistele ning vastupidi-näiteks ei saa avalik võim keelduda pensioni maksmisest või hariduse andmisest isikule, kes ei ole täitnud vastavalt seadusele maksukohustusi. (Lehis, 2012, lk 28)

Ühetaolise maksustamise printsiibi kohaselt tuleb kõiki isikuid samalaadsetes olukordades kohelda sarnaselt. Seda põhimõtet kutsutakse horisontaalseks õigluseks. See nõuab, et sarnastes tingimustes asuvad ja võrdset tulu saavad maksumaksjad peavad maksma sama suurte maksu, olenemata tuluallikast või muudest faktoritest. (Uustalu, 1998) Ühetaolisuse põhimõte seisneb seaduse üldkehtivuses, kõikide subjektide võrdses kohtlemises (Lehis, 1999). Ühetaolist maksustamist toetav maksusüsteem on soovitatav seetõttu, et maksusüsteem peab olema õiglane ning maksumaksjad kandma võrdset kohustust riigi ülalpidamise eest. Ehkki pikka aega on maksuõiguse ühe eesmärgina käsitletud tulude ümberjaotamist, on viimasel aastakümnel enamikus riikides olnud suund maksusüsteemi suunava eesmärgi ning maksuseadustest mõjutusnormide kaotamisele. (Uustalu, 1998). Võrdsus peab olema tagatud nii formaalses (maksuseaduse rakendamisel) kui materiaalses maksuõiguses (maksuseaduses). See tähendab, et nii maksuobjekt, maksubaas, maksu tasumise kord kui maksumäär peavad olema kõikide suhtes, kes seadustes ettenähtud tingimustele vastavad, ühesugused. Pole lubatud võrdsetes tingimustes olevate isikute erinev maksustamine või soodustuste tegemine ainult mõnele kategooria isikutele. Maksumäärade sõltuvus soost, seisusest või religioosusest kuuluvusest oli omane keskajale. Selle pärandina on käesoleval ajal mõnes riigis erandina säilinud monarhide maksuvabastus, kuid üldreeglina on samuti neid vabastusi viimasel ajal hakatud piirama. (Lehis, 1999)

Rahvusvaheliselt on ühetaolise maksustamise printsiibi rakendamine palju komplitseeritum, sest sama tulu võib olla maksustatav eri jurisdiktsioonides, tekitades mõningatele isikutele juriidilise topeltnmaksustamise. Samuti tekib probleeme kahe sarnase situatsiooni mõistmisel. Viimasel juhul tuleks võrrelda näiteks, kas on erinevusi välisriigis resideeruva äriühingu Eesti filiaali ja Eesti residendist äriühingu teises paigas asuva samalaadse struktuuriüksuse maksustamisel. Näiteks kas Londonis peakontorit omava äriühingu Tartus asuvat filiaali või püsivat tegevuskohta maksustatakse samuti nagu Tallinnas peakontorit omava äriühingu Tartus asuvat samalaadset struktuuriüksust. (Uustalu, 1998)

Neutraalsusprintsiibi kohaselt ei tohiks maksud mõjutada kapitalipaigutusotsuste tegemist, investeringu tegemise kohta ega ühtlasi ka seda, millise riigi investoriga on tegemist. Neutraalne maksusüsteem on soovitatav samadel põhjustel, miks rahvusvahelise kapitali vaba liikumine, nimelt viib see ressursside efektiivsema paigutumiseni ühiskonnas. Neutraalse maksusüsteemi korral ei tohi ettevõtjal tekkida vajadust mõelda oma majandustegevust planeerides sellele, kuidas maksud ühel või teisel juhul tema tegevusele mõjuvad. Täiesti neutraalse maksusüsteemi korral oleks maksude planeerimine võimatu. (Uustalu, 1998)

Rahandusteaduses on eristatud maksustamise fiskaalseid ja mittefiskaalseid eesmärke. Esimesel juhul peetakse maksude ainsaks funktsiooniks riigikassa tulude kindlustanust. Teisel juhul nähakse maksudes majandus- ja sotsiaalpoliitika instrumenti. Kui vanasti domineeris maksusüsteemi rakendamisel fiskaalne eesmärk, siis nüüd pööravad majandusteadlased rohkem tähelepanu maksude mõjule mitmesugustes majandusprotsessides ja indiviidi käitumisele. Kui rääkida maksude mõjust majandusprotsessile, siis see võib eelkõige mõjutada investeerimist, majanduslikku stabiilsust ning tööhõivet. Indiviidi käitumisel mõjutavad erinevad maksukohustused nende tööaktiivsust, igapäevast tarbimist ja säästmist. (Ulst & Hanson, 1996, lk 17)

Enamasti peetakse heaks maksuks sellist maksu, mis tooks tulu riigikassasse ja mõjutaks majandusprotsesse soovitud suunas. Samuti ei tohi riivata õiglustunnet, pärssida rikastumissoovi ega töötahet ning on nähtav, maksumaksjale, et ta teaks, mille eest maksab. (Ulst & Hanson, 1996, lk 42)

Maksu peetakse ebaefektiivseks, kui tema mõjul teeb maksumaksja ühiskonna seisukohalt ebasoovitavaid majandusotsuseid, näiteks loobub tööst või vähendab oma tööpakkumist.

Uute maksude rakendamine mõjub inimestele erinevalt, üks võib pärast maksu kehtestamist teha rohkem tööd, teine vähem ning kolmas ei pruugi sellele üldse reageerida. Sellegi poolest maks vähendab kättesaadavat töötasu. (Ulst & Hanson, 1996, lk 101- 104)

Seadusandja vabadus maksuobjektide valikul on piiramatult. Nii maksude nimetused, liigid, maksuobjektid, maksubaas, maksumäärad, maksu sissenõudmise kord, samuti võimalikud vabastused on seadusandja vaba otsustuse objektiks. Ainsaks piiranguks saab siinjuures olla vaid riigimehelik tarkus ning oskus arvestada kõiki asjassepuutuvaid majanduslikke, poliitilisi ja sotsiaalseid asjaolusid, maksu kehtestamise otstarbekust, selle sissenõudmise tehnilist võimalikkust ja prognoositavaid tagajärgi maksumaksja suhtes. (Lehis, 1999)

Teoorias on lihtne väita, et mida kõrgem on maksumäär, seda rohkem maksutulud laekub eelarvesse. Jüri Ratas (2009) on öelnud, et kõrged maksud ei oleks Eesti maksusüsteemi jaoks parim lahendus. Samas ta mainib, et omajagu tõtt on ühtlasi nende argumentides, kes ütlevad, et madalad ja lihtsad maksud on avatud majandusega väikeriigile oluline tugevus. Kõik peitub tasakaalus avalike teenuste ja erasektori osutatavate teenuste vahel ehk omamoodi ühiskondliku kokkuleppena. (Ratas, 2009) Kuna maksukohustuste suurus mõjutab inimese töötundide arvu ning sellega koos netotöötasu, siis maksumaksja saab taluda kõrgeid makse kuni mingi piirini. Kui maksumäär oleks 100%, ei töötaks keegi ja maksutulust ei laekuks üldse. (Ulst & Hanson, 1996, lk 112-113)

Maksevõimelisuse põhimõtte lihtsustatult öelduna tähendab seda, et maksma peab igaüks vastavalt oma võimetele ja maksu tasumine ei tohi muutuda vabatahtlikuks ega juhuslikuks. Isiku majandusliku maksevõime näitajad, mida on võimalik maksustada, on üldistatuna kas tulu, tarbimine või vara. (Lind, 2008)

Suurem osa riikide sissetulekutest pärineb maksutulust, seega on tõhusa ning riigi jaoks optimaalse maksusüsteemi loomine iga riigi üks tähtsamaid ülesandeid. Tänapäeva maksusüsteem sisaldab mitmeid makse, maksustatakse nii tarbimist kui ka sissetulekuid. Samas tõstatab iga uue maksu kehtestamine palju küsimusi ja probleeme. Tuleb veenduda, et saadav maksutulu oleks küllalt suur ja maksu kogumisega kaasnevad kulutused ei muudaks küsitavaks maksu kehtestamise otstarbekust. (Sadilov & Õun, 2013)

Fiskaalsed normid peavad tagama riigile tulude laekumise, mis tagab riigi eksistentsi. Mõjutusnormid on üks riigi majandus- ja sotsiaalpoliitika elluviimise vahendeid. Nii võib maksusoodustuste abil toetada lasterikkaid peresid, soodustada investeringuid või ekspordi, piirata keskkonnale või tervisele ohtlikku tootmist, alkoholi ja tubaka tarbimist, soodustada kodumaist tootjat jne. Fiskaalsete normide puhul on teadusliku diskussiooni objektiks maksumaksjate võrdse kohtlemise ning maksukoormuse õiglase jaotusega seonduv, mõjutusnormide puhul normi eesmärgipärasus ning proportsionaalsus. Mõjutusnormid peaksid eelkõige olema soodustava iseloomuga, piirav mõju ei tohi olla ülemäära suur. Kuigi fiskaalne eesmärk võib olla maksustamise kõrvaleesmärgiks, ei tohi see eesmärk siiski ühegi maksu puhul täielikult puududa. Maks, millel fiskaalne eesmärk täiesti puudub, lähtub eesmärgist, et keegi seda maksu ei maksa, sest maksust vabastav lisatingimus on kõikide maksumaksjate poolt reaalselt täidetav. Selline maks kujutab endast trahvi ning tuleks sellisena ka kehtestada. (Lehis, 1998)

Tänapäeval võib maksustamisel välja tuua järgmised neli tingimust: õiglus, maksu efektiivsus, märkamatus ja lihtne rakendatavus. Nimetatud tingimused on selgelt tuletatud Smithi klassikalisest käsitlusest, kuid kohandatud praegusajale vastavaks. (Lind, 2003)

Õiglus on eelkõige seotud võrdse kohtlemise postulaadiga, mis tähendab maksustamist maksevõimelisuse printsiibist lähtudes. Selles osas võib märgata tänapäevase käsitluse erinevust Adam Smithi käsitlusest. Tol ajal oli rõhk aadli või muu klassi soosimisel ja sellega seoses ebavõrdse kohtlemise kaotamisel. Et maksude alandamine on alati populaarne idee, siis populismi vältimiseks keelab põhiseadus eelarve, maksude ja riigi rahaliste kohustuste küsimuse panemise rahvahääletusele. Kui põhiseadus lubaks näiteks maksude alandamise küsimust rahvahääletusele panna, siis tulemus oleks üheselt ette teada. See annaks võimaluse riik laostada, mille tulemusena riik ei saaks täita enam oma ülesandeid. Seega on maksude kogumine vajalik, vastasel juhul tekiks suurem ebaõiglus, kui seda tekib maksude kogumine. Lisaks räägib rahvahääletuse vastu asjaolu, et maksuseaduse arutamisel peaks paratamatult kaaluma samuti riigi kulusid. See oleks see-eest kompleksne probleem, mida rahvahääletusele ei saaks panna, sest sellisele küsimusele poleks enam lihtne vastata. (Lind, 2003)

Kui käsitleda maksu efektiivsust, siis tuleb märkida, et maks peab olema tulus, sest maksudel on enamasti fiskaalne eesmärk. Lisaks eeltoodule võib maksude kehtestamisega või maksusoodustustega mõjutada keskkonnakaitset, tervishoidu või kultuuri. Esmane on

siiski riigi rahakoti täitmine, mis omakorda ei saa toimuda piiramatult. Maksu efektiivsusel on vastupidine mõju: maksuarvestus ja maksu tasumine ei tohi muutuda maksumaksja jaoks koormavaks. See tähendab, et igasugune piirang, nagu õigusriigis ikka, peab olema proportsionaalne. (Lind, 2003)

Märkamatus tähendab seda, et maksumaksja ei taju otseselt maksu olemasolu. Tavaline tarbijast maksumaksja ei pea ise arvet pidama ega deklaratsioone esitama nagu tulumaksu puhul. Tarbija saab maksu vältida ainult sellisel moel, et ta lükkab kauba või teenuse soetamise edasi. Otsesed maksud, nagu näiteks tulumaks, on maksumaksjale selgelt tajutavad. Ajutiselt võib seda mõju leevendada maksu kinnipidamise instituut, kuid oma tuludeklaratsiooni nähes saab maksumaksja siiski aru, paljust ta on pidanud loobuma. (Lind, 2003)

Maksuseadused peaksid olema nii riigi kui ka maksumaksja jaoks selged ja arusaadavad, sellisel juhul on neid lihtne rakendada. Lisaks peab maksu kogumise protsess olema läbipaistev. Maksude maksmine peaks ideaalis olema lihtne protsess. (Lind, 2003)

Maksustamine toimub tänapäeva tsiviliseeritud maailmas maksevõimelisuse põhimõttest lähtuvalt. See tähendab, et riik maksustab majandustegevuse eri resultate, tagamaks maksukoormuse ühtlane jaotumine erinevate sissetulekuga isikute vahel. Kuid majandustegevuse eri resultaatide maksustamine tekitab tahes-tahtmata paradoksi, sest raske on mitmekülgse maksustamise korral luua selget ja läbipaistvat maksusüsteemi. Kui sellele lisanduvad grupihuvide ja päevapoliitiliste kaalutluste tõttu tehtud erandid ja maksuvabastused, siis võib kergesti juhtuda, et maksude kogumine muutub keeruliseks ja läbipaistmatuks. Seoses sellega maksu maksmine sõltub maksumaksja oskustest ja teadmistest kujundada oma tehingud endale sobivalt. Seetõttu peavad maksuvabastused olema põhjendatud ning lähtuma maksevõimelisuse põhimõttest. Maksuvabastuste mõtlematu ja võimalikult laialdane kehtestamine pole maksevõimelisuse põhimõtte järgimine, sest maksuvabastus motiveerib maksumaksjaid kasutama vabastusi igal võimalusel. Kui maksuvabastusi on palju, võib sellele järgneda üldine maksudest kõrvalehiilimine. (Lind, 2008)

Maksukohustuslaselt oodatakse tegevuse planeerimist heast usust, kuid paraku juhtub tihti selliseid olukordi, kus maksuhaldur peab maksumaksja tegevusse sekkuma, kuna viimane üritab käituda pahauskelt. Maksude tasumist riigile võib iseloomustada kahe sõnaga: maksukuulekus või sunniviisiline käitumine. Esimese puhul täidetakse maksukohustused

vabast tahtest, teisel juhul rakendatakse maksuhalduri vastavasisulisi sunnivahendeid, mis mõjutavad maksumaksja maksukäitumist. Maksumaksja vabast tahtest makse maksta nimetatakse maksekuulekaks käitumiseks. Enamasti mõeldakse kõrvalehoidumise all tahtlikku tegu, mille puhul isik käitub teadlikult ebaausalt ja millega ebaseaduslikult vähendatakse juba tekkinud maksukohustust. Inimestele on jäänud väärarvamus, et maksude kõrvalehoidumisega on tegemist kui millegi legaalsega, mille eesmärgiks on maksukoormuse vähendamine, kasutades selleks legaalseid võtteid, nagu maksude säästmine, optimeerimine jms. (Lehiste, 2013)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et maksusüsteemi otsene väljund on riigi poolt kogutav maksutulu, mille abil suudetakse täita riigile seatud ülesanded. Kaudseks väljundiks, mille peale inimesed enamasti ei mõtle, on selle regulatiivse eesmärgiga inimeste mõjutamine, mis on vajalikud majandus- ja sotsiaalpoliitika elluviimiseks. Eesti suureks plussiks on meie maksusüsteemi lihtsus ja arusaadavus, mida keerulisemaks on see muutunud, seda raskem on tagada selle täitmist. Raske maksusüsteemi korral on maksumaksjal kergem kohandada seadusi vastavalt oma tahtmisele ning painutada reegleid. Eriti väikeriigi puhul on tähtis hoida maksusüsteem lihtsana, mis aitab omakorda tagada selle läbipaistvuse.

1.2 Fiskaalpoliitika struktuur Eestis

Riiklike maksude peamiseks eesmärgiks on fiskaalse ülesande täitmine, kus tänu maksude kogumisele on riigil olemas rahalised vahendid temale seadusega pandud ülesannete täitmiseks. Selleks, et riik toimiks hästi, peab olema selge ja mõistlik kulude ja tulude jaotus. Kuigi igal riigil on omad kriteeriumid, millest lähtutakse eelarve koostamisel ja selle jälgimisel. Selleks on olemas põhitõed, millele toetutakse eelarvestamisel ning selle rakendamisel.

Kui valitsus kasutab majandustegevuse mõjutamiseks maksude või avaliku sektori kulutuste muutmist, on tegemist fiskaalpoliitikaga. Fiskaalpoliitika võib olla nii automaatne kui ka situatsioonikohane. (Kerem & Randveer, 2004, lk 101)

Automaatse fiskaalpoliitika puhul on automaatsed stabilisaatorid fiskaalsed vahendid, mis on sisse ehitatud majandussüsteemi endasse. Nende vahendite abil kindlustatakse avaliku sektori kulutuste automaatse muutuse. Langusperioodil aitavad need pidurdada

kogukulutuste vähenemist ning inflatsiooni ajal aitavad seda peatada kogukulutuste kasvu. Langusperioodi ajal langevad inimeste sissetulekud, mispärast on sellel perioodil heaks stabilisaatoriks tulumaks. Kuna vähenevad sissetulekud, siis vähenevad ühtlasi avaliku sektori maksutulud. Maksude vähenemise tõttu jääb inimestele kätte suurem tulu, mille tulemusena vähenevad kogukulutused aeglasemalt. Inflatsiooni korral on inimestel suurem sissetulek, millest on tingitud maksude suurenemine. Kuna väiksemad maksud tähendavad väiksemaid tarbimiskulutusi, mis leevendavad inflatsiooni survet majandusele. (Kerem & Randveer, 2004, lk 101-102)

Situatsioonikohane fiskaalpoliitika nõuab valitsuselt konkreetseid otsuseid või tegevusi, kus põhilisteks vahenditeks on maksud ja avaliku sektori kulutused. Kui valitus kasutab fiskaalpoliitikat majanduse laiendamiseks, suurendades avaliku sektori kulutusi või vähendades makse, siis on tegemist ekspansiivse fiskaalpoliitikaga. Kui fiskaalpoliitikat kasutatakse majanduse kokkutõmbamiseks, vähendades avaliku sektori kulutusi või suurendades makse on tegemist kitsendava fiskaalpoliitikaga. Oluline on asjaolu, kas valitus kasutab kogunõudluse mõjutamiseks makse või avaliku sektori kulutusi, kuna neil on erinev mõju. Esimesel juhul mõjutab tulumaksu muutmine kogunõudlust kaudselt ning vastupidises suunas. Teisel juhul on mõju kogunõudlusele otsene ning proportsionaalne. Kui inflatsiooni korral kasutatakse maksude suurendamist, siis peab valitsust tõstma makse suuremas ulatuses, kui ta oleks pidanud vähendama avaliku sektori kulutusi. Avaliku sektori kulutuste ja maksude proportsionaalne vähendamine vähendab tasakaalutulu vähem ehk kui mõlemad vähenevad, siis nad osaliselt elimineerivad teineteist (Kerem & Randveer, 2004, lk 102)

Riigikogule antud riigieelarve vastuvõtmise pädevus on parlamentaarse riigikorralduse üks keskseid elemente. Seda põhjusel, et riigieelarvega annab Riigikogu täidesaatvale võimule loa riigi raha kulutamiseks, kontrollides seeläbi valitsuse tegevust ja seades sellele piirid. Riigieelarve on täitevvõimule täitmiseks kohustuslik ja sellest kõrvalekaldumine ei ole lubatud. (Eller, 2012)

Fiskaalpoliitika järjekindlus on siirderiikide stabiilsuse üheks olulisemaks näitajaks. Taasiseseisvumisest alates on Eestis rakendatud ranget fiskaalpoliitikat, mis eeldab piiratud kulutamist ja kulutuste tasakaalustamist tuludega ning samuti piiratud ulatuses laenamist. (Kerem, 2001)

Riigieelarvet võib defineerida kui riigi tulude ja kulude plaani eelarveaastal, mis kinnitatakse parlamendi poolt seadusena ja on aluseks valitsuse tegevuse rahastamisel. Riigieelarve täidab fiskaalpoliitilist ülesannet ehk riigieelarve kaudu rahastatakse valitsuse programme ja ülesandeid. Eelarvepoliitikal on kolm funktsiooni:

1. Tootmistegurite allokatsiooni korrigeerimine - see tähendab riigieelarve tulude ja kulude paigutamise peab rahuldama ühiskonna vajadusi avalike kaupade pakkumisel ning kindlustama erakaupade nõudlusele vastava pakkumise.
2. Tulude ja varade jaotuse korrigeerimine - toimub läbi maksusüsteemi ja toetuste süsteemi sotsiaalse õigluse tagamine.
3. Majandusliku stabiilsuse tagamine - sellisel juhul kasutatakse eelarve tulusid ja kulusid majandusliku stabiilsuse tagamiseks. (Kommer, 2004)

Tarbimise maksustamist peetakse majanduspoliitiliselt õigemaks kui mitmeid tootmisega seotud makse ja tulu otsest maksustamist, et säilitada majanduslikud stiimulid tootmise arenguks ja suuremate sissetulekute teenimiseks. Eesti fiskaalpoliitikas on lähtunud eeldusest, et kaudsete maksude osakaalu tuleb suurendada. Seda enam, et integreerumiseks Euroopa Liiduga tuleb Eestil kaudsete maksude määrasid lähendada Euroopa Liidu vastavatele maksumääradele. (Kerem, 2001)

Eesti riigi eelarvesüsteemi osadeks on riigieelarve ja kohalike omavalitsuste eelarved. Riigieelarvesse kuuluvad omakorda Riikliku Sotsiaalkindluse, Eesti Töötukassa ja Eesti Haigekassa eelarved. Aegade jooksul on välja kujunenud kindlad põhimõtted, millest demokraatliku riigikorraga riigid püüavad lähtuda:

1. Eelarve täielikkuse põhimõte - eelarvest peavad olema kajastatud kõik tulud ja kulud, mis kirjutatakse välja täies summas ja eraldi.
2. Selguse põhimõte - eelarve tulud ja kulud peavad olema kajastatud selgelt ning esitatud arusaadavalt, et nende päritolu oleks üheselt mõistetav. Eelarves esitatakse tulud nende tekkepõhjuse järgi ning kulud nende otstarbe järgi.
3. Ühtsuse põhimõte - kõik riigieelarvesse laekuvad tulud koondatakse ühtsesse fondi, millest tehakse kõik kulud.
4. Eesmärgist sõltumatuse põhimõte- tulud ei tohi olla seotud konkreetsete kuludega. Eelarve terviklikkuse põhimõte välistab eriklasside ja erifondide pidamise. Samuti vähendab eelarve paindlikkust eelarveväliste fondide pidamine.
5. Täpsuse põhimõte- eelarve peab olema koostatud võimalikult täpselt, kus kinnitatud eelarve oleks võimalikult sarnane eelarve tegelikkusele täitmisele.

6. Eelnevuse põhimõte- eelarve hõlmab eelarve aasta tulusid ja kulusid, mis peab valmis olema enne algavat eelarveaastat.
7. Spetsialiseerituse põhimõte- eristatakse kahte kvantitatiivset ja kvalitatiivset spetsialiseerumist. Kvalitatiivsega on kulutuste maksimaalne summa seadusega määratud ning seda tuleb järgida. Kvalitatiivsega võib valitsus teha ainult eelarveseadusega ettenähtud kulutusi. Sellega määratakse eelarve struktuur, mida valitsus peab järgima.
8. Avalikkuse põhimõte- eelarve eelnõu, eelarve menetluse etapid, eelarveseadus ja eelarve täitmise aruanne peavad olema avalikustatud ja riigi kodanikele kättesaadavad. (Kommer, 2014)

Valitsussektori kulutuste suurust ei saa automaatselt seostada fiskaalpoliitika efektiivsuse või ebaefektiivsusega. Üks võimalus fiskaalpoliitika efektiivsuse hindamiseks on võrrelda erinevate riikide andmeid valitsuskulutuste suuruse ja valitsuse poolt pakutud teenuste kohta. Riiki peetakse ebaefektiivseks, kui teised riigid pakuvad väiksemate valitsuskulutuste hinnaga suuremat teenuste mahtu. (Kerem, 2001)

Seni, kuni eelarves ei ole suudetud süsteemselt seostada eesmärke-tegevusi koos planeeritavate tulemuste ja vajalike ressurssidega, ei suudeta efektiivse tulemuseni jõuda. Kui eelarve ei ole orienteeritud sooritusele, ei suudeta saavutada riigis ei kuluefektiivsust ega ressursside paigutuse efektiivsust. (Veskimägi, 2008)

Riigieelarve tähtsaks tuluallikaks on maksud, mida rakendatakse fiskaalsel eesmärgil. 2014. aastal koguti kokku maksutulusid summas 7 505 796,94€, millest 6 644 629,95€ laekus riigieelarvesse ning 861 166,10€ laekus kohalikesse eelarvetesse (Eesti Statistika, 2015). Oluliselt tõusevad lastetoetused ja suureneb lastega perede toimetulekutoetuse piir ning vanaduspension kasvab 5,9 protsenti. Esimese ja teise lapse toetus tõuseb järgmisel aastal 45 euronit kuus. Kolmanda lapse puhul 100 euronit. Tasuta koolitoitu saavad süüa nüüd ühtlaselt gümnaasiumi õpilased. Tuleval aastal kasvab riigieelarvest saavate töötajate palgafond vähemalt 3%, kusjuures õpetajate ning sotsiaal-, kultuuri- ja sisejulgeoleku töötajate palgad kasvavad 4,5%. Eelarve kaitsekulutused on läbi aegade suurimad ning kaitsekulutuste osakaal SKP-st on kõrgem kui kunagi varem. Kaitsekulud on 412 miljonit eurot, mis moodustab 2,05% SKP-st. Siseministeriumi eelarve on järgmisel aastal 457 miljonit eurot. Avaliku korra ja julgeoleku tagamiseks eraldatakse riigieelarvest 425 miljonit eurot. Tuleva aasta riigieelarve näeb ette tööjõumaksude

alandamise, väheneb tulumaksumäär ja töötuskindlustusmaks, samuti kasvab maksuvaba tulu. (Eesti Maksumaksjate Liit, 2014)

Võrreldes eelnevate aastatega toimusid väikesed muutused 2014. aastal vastavalt Eesti Panga (2014) analüüsile. Eesti valitsuse eelarve kulud on viimastel aastatel ületanud tulusid, kuid selle on tinginud ühekordsed suured tehingud ja nõrga majanduskonjunktuuri mõju. Valitsemissektori eelarve jääb aastatel 2014–2016 prognoosi kohaselt puudujääki, hoolimata sellest, et majanduskonjunktuuri mõju eelarve tuludele muutub positiivseks ja nominaalse tasakaalu saavutamine seega lihtsamaks. Eesti Panga hinnangul kujuneb seetõttu negatiivseks struktuurne eelarvepositsioon. (Eesti Pank, 2014)

Eesti valitsemissektori eelarvepositsioon on viimastel aastatel olnud heitlik. Ühelt poolt on seda mõjutanud hüplik majanduskasv, mis on jäänud oma potentsiaalsele tasemele alla. Teiselt poolt on valitsuse tulusid ja kulusid tunduvalt mõjutanud suured, ent ajutise loomuga tehingud ja meetmed. Valitsemissektori kulud ületasid seetõttu eelmisel aastal tulusid ning eelarve puudujääk kasvas 0,5%-ni SKP-st, kuid struktuurselt püsis eelarve endiselt ülejäägis. (Eesti Pank, 2014)

Paljudes arenenud riikide valitsused, kaasa arvatud endiste Nõukogu Liidu riikide omad, võivad varsti seista kriisi ees pensionikindlus süsteemides. Kuna sündimuste arv on vähenenud, siis aina vähem inimesi investeerib sotsiaalhooldekande süsteemi. Meditsiinilised võimalused on pakkunud inimestele võimalust elada kauem, mis aina suurendab olemasolevat probleemi, kuna sotsiaalkaitse valdkonna kulutused suurenevad ning seda mitmete aastate jooksul. Samuti mõnedes riikides lähevad inimesed varem pensionile. Selle tulemusena panustavad inimesed vähem raha sotsiaalkaitse süsteemi, kui seda tegelikult välja läheb. (McGee, 2008)

Modernse industriaalse valitsuse üheks tunnusjooneks on valitusprogramm, kus ühele pensionieas inimese hüvedele eraldatakse rohkem raha eelarvest, kui seda tehakse lapse sünni korral. Suurem osa kuludest laste kasvatamiseks on jäetud perekonna enda kanda. Seega rahvastiku vananemise tagajärjel peab riik kohendama maksumaksjate koormust, et säilitada praegune tulude-kulude jaotussüsteem. Nendeks võimalusteks on maksumäärade tõstmine, hüvede vähendamine või radikaalselt ümber korraldada praegune eelarve jaotusstruktuur ning säilitada hüvesid, mida saaks teha näiteks rakendada eelrahastamist ning investeerida aktsiatesse. Pikem eluiga ning väiksemad pered on fiskaalselt

kulukamad. Sellest tulenevalt on vajalikud olulised muudatused maksusüsteemis, hüvitiste jaotuses või eelarve programmi rahastamise struktuuris. (Lee & Ryan, 2001)

Kokkuvõtvalt on eelarvestamise abil riigil võimalik kasutada ära majanduslikku tõusu või hoopis vähendada langusperioodiga kaasnevat kahju. Selleks, et üldse eelarvet koostada tuleb omada kindlat eesmärki, mida soovitakse vastava fiskaalpoliitikaga ellu viia. Ilma selleta ei suudeta mõistlikult planeerida tulude ja kulude jaotust. Eesti eelarve on prognoosi kohaselt järgnevatel aastatel puudujäägis, selle muutmiseks viiakse läbi maksureforme. Samas tehtavad muudatused ei tohi olla liiga radikaalsed ning peavad olema järk-järgulised. Rahvastikuvananemine toob omakorda kaasa vajaduse muuta vastavalt fiskaalpoliitikat ning lihtsaimaks viisiks oleks korraldada ümber maksupoliitika või eelarve jaotussüsteem. Selle abil suudaks riik järjepidevalt tagada hüvesid pensioniealistele inimestele ning hea maksupoliitika abil ei pruugi tööealiste maksukoormus ülemäära tõusta.

2. RAHVASTIKUVANEMISE MÕJU FISKAAL- POLIITIKALE EUROOPA LIIDUS

2.1 Rahvastiku vananemise olukord Euroopa Liidus

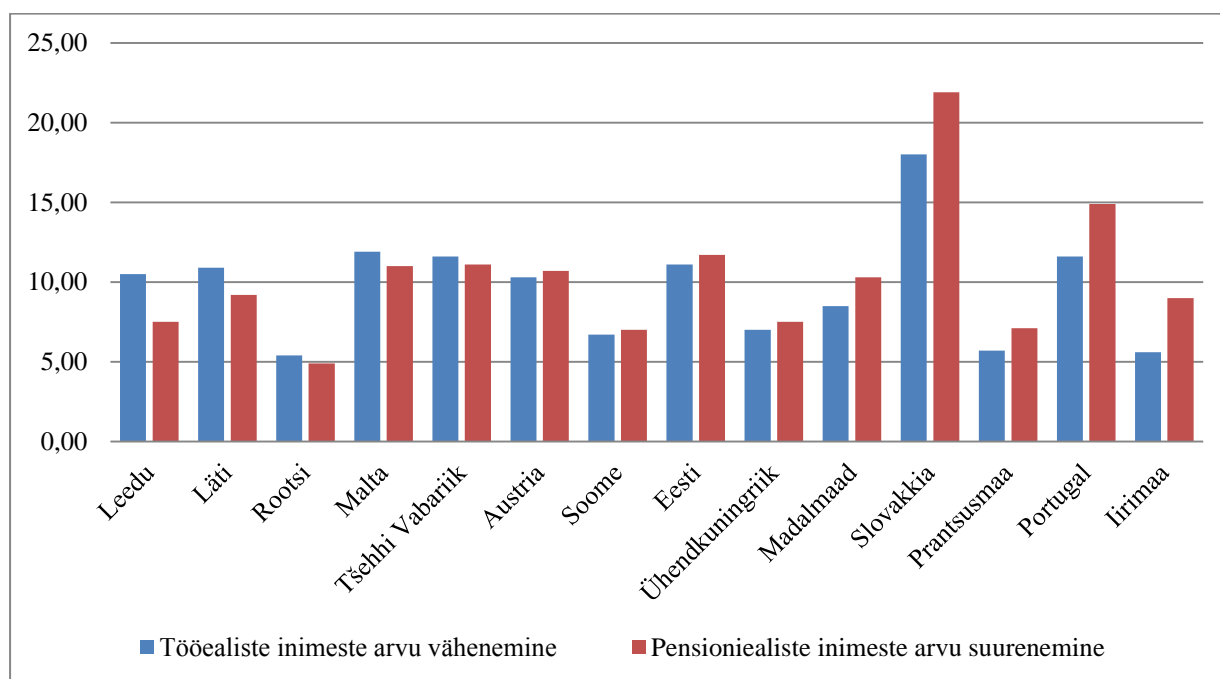
Rahvastiku vananemine on juba praegusel hetkel probleemiks kõigis Euroopa Liidu riikides, kuid seda erinevates valdkondades. Üheks probleemiks on tööealiste inimeste arvu vähenemine, mille taga võib-olla kas näiteks üldine iibe vähenemine, kus inimesed keskenduvad pigem oma karjäärile ning lükkavad peresaamist tulevikku, või inimeste väljaränne teistesse riikidesse. Teiseks probleemiks on pensioniealiste inimeste arvu kasv aastate jooksul. Kuigi on positiivne asjaolu, et inimesed elavad kauem ning riigid suudavad tagada piisavalt hea sotsiaalsüsteemi, siis toob see kaasa majanduslikud probleemid. Kuna tööealised inimesed on peamised, kelle arvelt tagatakse riigi sotsiaalsüsteem vanematele isikutele, siis ühe rühma protsentuaalse arvu vähenemine ning teise rühma samaaegne kasv ei aita tagada riigile stabiilsust.

Euroopa Komisjon (2014) koostas raporti, kus uuriti rahvastiku vananemist Euroopa Liidu riikides. Uuring koostati 28 riigi ning Euroopa Liidu riikide rahvastiku vananemise kohta. Töös keskendutakse kahele peamisele grupile: tööealised ja pensioniealised. Esimese grupi puhul sihtrühmaks olid 15-64. aastased isikud ning teine grupp koosneb alates 65-aastastest isikutest. Vaadeldavaks perioodiks on 2013-2016. aasta, kus võrreldakse mitme protsendi võrra riigi populatsioonist muutub vastava grupi vanus läbi aastate, ning tuuakse välja ka perioodi muutus.

Töös arvatati mõlema grupi koguaastate näitajate suhe (vt lisa 1), mis iseloomutaks nende muutust võrreldes teineteisega. Kui saadud arv on võrdne ühega, siis antud suhte muutujad on omavahel võrdsed ehk protsentuaalne muutus mõlemas vaadeldavas grupis on olnud samaväärne. Juhul kui suhteks saadud arv on alla ühe, siis on olukord, kus pensioniealiste inimeste arv suureneb kiiremas tempos kui väheneb tööealiste inimeste arv. Kui suhte arv on üle ühe, siis on vastupidine olukord ning tööealiste inimeste protsentuaalse osakaalu vähenemine suureneb kiiremini kui suureneb pensioniealiste inimeste arv.

Saadud suhte abil valiti välja analüüsitavad riigid: Leedu, Läti, Rootsi, Malta, Tšehhi Vabariik, Austria, Soome, Eesti, Ühendkuningriik, Madalmaad, Slovakkia, Prantsusmaa,

Portugal ja Iirimaa. Analüüsiks valitud riigid valiti tööealiste inimeste ja pensioniealiste inimeste muutuste protsentuaalse suhte järgi. Rivistati kõikide Euroopa Liidu riikide saadud suhted suurusjärku ning valiti välja viis kõrgeima suhtega riiki, järjestatud numbrite neli keskmist riiki ja viis väikseima suhtega riiki.

Joonis 1. Tööealiste inimeste arvu vähenemine ja pensioniealiste inimeste suurenemine protsentides perioodil 2014-2060. aasta (protsentides) (The 2015 Ageing Report, autori koostatud)

Leedul on kõikide Euroopa Liidu riikide peale kõige suurem suhte näitaja tööealiste ja pensioniealiste inimeste vahel, saadud tulemuseks oli 1,4. See tähendab, et Leedu on riik, kus tööealiste inimeste osakaal väheneb suuremas osa kui kasvab pensioniealiste isikute arv. Kui 2013. aastal oli tööealiste isikute arv 67 protsenti, siis 2060. aastaks on see vähenenud 56,5 protsendile ning muutuseks on 10,5 protsenti. Samal ajal suureneb väiksemas proportsioonis pensioniealiste inimeste arv, milleks on 7,5 protsenti.

Läti muutujad on sarnased Leedu omadega, mis võib tuleneda geograafilisest ning demograafilistest sarnasustest. Mõlema vaadeldava rühma omavaheline suhe on 1,1 ning asub teisel kohal võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega. Kuigi tööealiste inimeste protsentuaalne osakaal on sarnane Leedu omaga, milleks on 10,9 protsenti, siis sellele vaatamata on pensioniealiste inimeste arvu tõus järsem kui Leedul. 2013 kuni 2060. aasta muutuseks 64 ja üle selle vanuse inimeste osakaalu suurenemine on 9,2 protsenti.

Rootsi on tuntud sotsiaalriik ning see kajastub rahvastiku vähenemise analüüsis. Kõikidest Euroopa Liidu riikidest on Rootsis kõige väiksem numbriline muutus tööaliste isikute ja pensionialiste inimeste protsentuaalses muutuses, vastavalt 5,40 ja 4,90 protsenti. Sellele vaatama väheneb seal tööaliste isikute arv ning rühmade suhe on 1,1. Samuti peab silmas pidama, et Rootsis on üldine tööaliste inimeste osakaal üks väiksemaid Euroopa Liidu, seega juba madalate näitajate vähenemine on problemaatiline.

Maltal toimuvad muudatused kuni 2060. aastani on järsud. Kui vaadeldava perioodi alguses on Malta tööaliste inimeste osakaal Euroopa Liidu riikide keskmisest kõrgem oma 68 protsentiga, siis perioodi lõpuks on toimunud 11,9 protsendiline muutus, mille tulemusena on 2060. aastaks tööaliste isikute osakaal kõigest 56,1 protsenti, mis on alla Euroopa Liidu keskmise muutuse. Analüüsitava rühmade suhe on 1,08, mis näitab, et pensionialiste inimeste arv on kasvanud peaaegu samas ulatuses, mille võrra on vähenenud tööaliste isikute arv. Perioodi alguses oli nende protsentuaalne arv elanikkonnast 17,5 protsenti ning lõpus suurenes see kuni 28,5 protsendini ehk 11 protsendi võrra.

Tšehhi Vabariigi näitajate suhe on 1,05 ning näitab, et tööaliste inimeste arv väheneb kiiremini kui suureneb pensionialiste oma. Vähenemine aastate lõikes on 11,6 protsenti ning suurenemine 11,1 protsenti. Mõlemad näitajad jäävad 0,2 protsendiga alla Euroopa Liidu riikide keskmise tulemuse ning iseloomustavad rahvastiku vananemise keskmisi näitajaid.

Austrias on Euroopa Liidu riikide keskmisest näitajates kõrgemad. Tööaliste inimeste arvu protsentuaalne muutus on 10,3 protsenti ning pensionialiste inimeste arvu suurenemine 10,7 protsenti. Mõlema rühma näitajate suhe on 0,96, mis näitab, et muutus mõlemas valdkonnas on toimumas proportsionaalselt sarnases mahus. Kui tööaliste inimeste protsent rahvastikust moodustas 2013. aastal 67,4 protsenti, siis perioodi lõpuks oli see langenud 57,1-le protsendile. Pensionialiste isikute osakaal oli vastavalt suurenenud 18,2-lt protsendilt 28,9 protsendini.

Soomes ei ole rahvastiku vananemine suureks probleemiks. Riigi näitajad jäävad suurel määral alla Euroopa Liidu keskmise. Näitajate suhe on 0,96 ehk tööaliste inimeste arv langeb sarnases tempos kui tõuseb pensionialiste arv. Tööaliste inimeste arv langeb 64,-lt protsendilt 57,8 protsendini, mis teeb vähenemise protsendiks 6,7. Sama ajal suureneb

ka pensioniealiste inimeste arv, mis tõuseb 19,1 protsendilt 26 protsendini, moodustades kokku 7 protsendise tõusu.

Ühendkuningriigi pensioniealiste inimeste arv tõuseb vähesem määral proportsionaalselt rohkem, kui väheneb tööaliste inimeste arv. Seda toetab mõlema rühma suhte näitaja, milleks on 0,93. Perioodi algul on tööaliste inimeste protsentuaalseks osakaaluks rahvatikust 65,1 protsenti ning perioodi lõpuks on see langenud 58 protsendini. Vastaval perioodil suureneb pensioniealiste inimeste arv 17,3 protsendilt 24,8 protsendini.

Madalmaade tööaliste inimeste protsentuaalne vähenemine on alla Euroopa Liidu riikide keskmise, kuid pensioniealiste inimeste arvu suurenemine on üle selle. Kui perioodi alguses oli tööaliste inimeste protsentuaalne osakaal rahvastikust 65,9 protsenti, siis vaadeldava perioodi lõpuks oli see langenud 57,3 protsendini, tehes kogumuutuseks 8,5 protsenti. Pensioniealiste inimeste arv suureneb seevastu 10,3 protsenti, muutudes vastavalt 17,1 protsendilt 27,4 protsendini.

Slovakkia on võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega kõige halvemas seisus. Kui 2013. aastal oli ta kõige suuremate näitajatega tööaliste inimeste osakaalus 71,4 protsendiga, siis perioodi lõpuks on see näitaja langenud alla Euroopa Liidu keskmise 53,3 protsendini, kokku 18 protsendilise langusega. Selle riigi näitajate suhe on 0,82, mis tähendab, et pensioniealiste isikute arv suureneb kiiremini kui väheneb tööaliste inimeste arv. 2060. aastaks on protsentuaalne osakaal suurenenud 13,3 protsendilt 35,2 protsendini, mis on üle Euroopa Liidu riikide keskmise ning annab kokku 21,9 protsendilise muutuse.

Prantsusmaal toimuvad muutused rahvastiku vananemises ei ole niivõrd drastilised kui paljudes teistes liikmesriikides. Tööaliste inimeste arv väheneb kõigest 5,7 protsenti ning pensioniealiste inimeste arv suureneb 7,1 protsenti. Kuigi tööaliste inimeste arvu vähenemine ei ole suur, siis sellele vaatamata suureneb pensioniealiste inimeste arv kiiremas tempos.

Portugali näitajaid vaadates, nähtub, et riik seisab ees tõsise rahvastiku vananemise probleemiga. Seda kinnitab asjaolu, et riigi näitajad on ühed kõrgemad võrreldes teiste liikmesriikidega. Perioodi alguses moodustas tööaliste inimeste arv 65,7 protsenti ning perioodi lõpuks oli see langenud 54,1 protsendini, kogumuutuseks tuli kokku 11,6 protsenti. Pensioniealiste inimeste arv suureneb aga rohkem, kui tööaliste inimeste arv

väheneb. Vaadeldava perioodi algusest on nende osakaal suurenenud 14,9 protsendi võrra ning moodustas 2060. aastal 34,6 protsenti rahvastikust.

Irimaa näitajad tööealiste inimeste vähenemises on ühed väiksemad Euroopa Liidust olles 5,6 protsenti. Samas pensioniealiste inimeste arv jääb vastavale keskmisele alla kõigest 1 protsendiga. Mõlema rühma näitajate suhe on 0,62, mis näitab, et pensioniealiste inimeste arv suureneb kiiremini, kui väheneb tööealiste inimeste arv. Pensioniealiste inimeste arv suureneb 12,4 protsendilt 21,4 protsendini ning tööealiste inimeste arv väheneb 65,7 protsendilt 60,1 protsendini.

Eesti riigi näitajad on võrreldes teiste liikmesriikidega üle keskmise. Vaadeldaval perioodil muutuste suhe on kokku 0,95, mis näitab, et pensioniealiste inimeste arv suureneb kiiremini kui väheneb tööealiste inimeste arv. 2013. aastal moodustas tööealiste inimeste arv 66 protsenti, kuid perioodi lõpuks langes see 54,9 protsendini. Samaaegselt tõusis pensioniealiste inimeste arv 18,2 protsendilt 29,9 protsendini, tehes muutuse vaheks 11,7 protsenti.

Rahvastiku vananemise taga on erinevad probleemid, millele peab iga riik individuaalselt lähenema. Näiteks võib tööealiste isikute arvu languse taga olla põhjus, et noored inimesed lükkavad peresaamist edasi või rändavad teise riiki. Kuigi on positiivse asjaolu, et inimeste eluiga pikeneb, siis see survestab majanduslikult tööealisi inimesi rohkem. Analüüsist on näha, et Eesti mõlema rühma näitajad olid üle Euroopa Liidu riikide keskmisele. See omakorda näitab, kus täpsemalt seisneb meie riigi nõrkus rahvastiku vananemisel.

Kokuvõtvalt nähtub, et rahvastiku vananemise probleemid on Euroopa Liidus erinevad oma olemuse kui ka mahu poolest, kuid esinevad igas riigis. Tuli ilmseks kolm põhilist probleemset situatsiooni. Esimeseks on olukord, kus tööealiste inimeste arv väheneb summaarselt suuremas proportsioonis, kui seda teeb pensioniealiste inimestegrupp. Eriti problemaatiliseks teeb selle olukorra järsud muutused aasta lõikes, näiteks nagu seda on näha Leedu puhul. Teiseks problemaatiliseks kohaks on olukord, kus pensioniealiste inimeste arv tõuseb kiiremini kui väheneb tööealiste isikute arv. Sellisel juhul on küll positiivne, et suudetakse hoida tööealiste isikute arvulist taset stabiilsemana, kuid see paneb tööealised inimesed suurema surve alla. Kolmandaks olukorraks on proportsionaalses protsendis mõlema vaadeldava rühma vastandlik muutus. Kõigi kolme

situatsiooni puhul ei ole võimalik öelda, milline olukord on riigile majanduslikult ja sotsiaalselt parem, vaid iseloomustab kõigest antud riigis toimuvaid muutusi.

2.2 Fiskaalpoliitika efektiivsus Euroopa Liidu riikides rahvastiku vananemise aspektis

Rahvastiku vananemine on suureks probleemiks Euroopa Liidu riikides, kuid seda erinevates aspektides. Selle kõige juures on tähtis, kuidas riik olukorrale reageerib ning oma majandussüsteemis muudab. Juba paljud riigid on mõistnud situatsiooni tõsidust ning on hakanud muutma oma fiskaalpoliitikat, jaotades ümber oma kulusid ja tulusid. Kõige suuremad muudatused on vajalikud sotsiaalkaitse poliitikas, eelkõige pensionisüsteemides.

Leedus (Eurostat, 2015h) on sotsiaalkaitsele tehtavate kulutuste osakaal langenud vaadeldava perioodi jooksul 4,5 protsenti. Vanaduse valdkonda tehtavate kulutuste osakaal on järjest langenud, kuni 2012. aastani, kus lõpuks oli toimunud 2,8 protsendine tõus. 2013. aastal oli toimunud, aga järjekordne kulutuste vähenemine antud valdkonnas. Kuigi riigi eelarve kulutused on iga aastaga tõusnud, ei ole antuid vahendeid investeeritud sotsiaalpoliitikasse, vaid valitsemissektori teenustesse ning majandusse. Kuna Leedu jaoks on rahvastiku vananemine problemaatiline olukord, siis peaks riik rohkem investeerima sotsiaalkaitsele kui käesoleval hetkel. Samas investeerimine majandusele aitab püsida riigil konkurentsivõimelisena ning aitab Leedu riigi tööealiste inimeste arvu vähendamist pidurdada.

Läti (Eurostat, 2015g) on viimaste aastate jooksul investeerinud kõige rohkem valitsemissektori teenustesse, keskkonnakaitsele ning elamu- ja kommunaalmajandusse. Samal ajal on aga kahanenud sotsiaalkaitse kulud, mis võrreldes pensioniealiste inimeste kasvuga ei ole mõistlik, eriti kui tööealiste inimeste arv väheneb suures ulatuses.

Rootsi (Eurostat, 2015m) eelarvest on näha, kuidas riik on jaotanud oma kulusid ümber ning panustanud eelkõige sotsiaalkaitsele. Võrreldes teiste valdkonna kuludega on näha märgatavat suurenemist kulutuste osakaalus ning seda ka vanaduse valdkonnas. Kuigi Rootsis ei ole rahvastiku vananemine nii suureks probleemiks, kui teistes Euroopa Liidu riikides, siis sellele vaatamata investeerib riik sotsiaalpoliitikasse. Tänu sellele saab

Rootsi pakkuda järjepidevalt hüvesid pensioniealistele inimestele, liigselt koormata tööealisi inimesi.

Malta (Eurostat, 2015i) on vaadeldava perioodi jooksul vähendanud kulutuste osakaalu sotsiaalkaitstes. Samas, kuna pensioniealiste inimeste arv on järsult suurenemas, siis nõuab see ka täiendavad ressursse, mille tõttu on vanaduse valdkonna kulud sellegipoolest tõusnud. Malta fiskaalpoliitika ei ole kuigi efektiivne, sest terava rahvastiku vanaemise probleemi juures on vähendatud sotsiaalsüsteemi kulutusi, et tõsta valitsemissektori teenuste ning vaba aja, kultuuri ja religiooni valdkonna kulutuste osakaalu. Positiivseks kulutuste osakaalu muutuseks rahvatiku vanaemise kontekstis on investeerimine majandusse. Läbi selle on Maltal võimalik stabiliseerida tööealiste inimeste arvulist vähenemist. Kuigi Malta võib vähendada tööealiste inimeste arvu langemist, siis mitte investeerimine sotsiaalkaitsetesse vähendab pensioniealiste inimeste hüvesid.

Tšehhi Vabariik (Eurostat, 2015b) pole teinud suuri muutusi sotsiaalkaitse kulude arvestamises. Viie aasta jooksul on protsentuaalne muutus olnud 1,7 ning vanadusele tehtavate kulutuste osakaal on suurenenud 3 protsenti. Teine valdkond, kuhu on viimaste aastate jooksul tehtud märgatavalt suuremaid kulutusi, on haridus. Kuigi Tšehhi eelarvepoliitikast on näha, et riik on pidanud pensioniealiste inimeste arvu kasvu tõttu suurendama vastavaid kulutusi ning nende järkjärguline hüvede suurendamine on mõistlik, siis investeerimine haridusse võib pärssida rahvastiku vananemise probleemi stabiliseerimist. Üheks põhjuseks, miks väheneb tööealiste inimeste arv, on iibe vähenemine. Seda põhjustab olukord, kus noored inimesed lükkavad laste saamist edasi ning keskenduvad karjäärile. Vabade vahendite investeerimine haridusse suurendab seda probleemi ning tõkestab tööealiste inimeste arvu suurendamist.

Austria (Eurostat, 2015a) on vähendatud enamus valdkondade kulutusi, et investeerida rohkem vahendeid tervisesse ja sotsiaalkaitsetesse. Kui arvestada, kui suur muutus ootab ees riigi pensioniealiste inimeste osakaalus on Austria tegutsenud tõhusalt ning selle asemel, et koormata liigselt tööealisi inimesi jaotanud ümber kulutustele suunatud vahendid. Selline eelarvepoliitika on kasulik pensioniealistele inimestele, kus tervisesse investeerimine aitab kaasa pensioniealiste inimeste arvu suurenemisele, samas tagatakse kulude ümberjaotamisega nende isikute hüvitised. Käesolev fiskaalpoliitika, aga ei aita

kaasa tööealiste inimeste arvu vähenemisele ning pensioniealiste inimeste arvuline kasv süvendab rahvastiku vananemise probleemi veelgi.

Soome (Eurostat, 2015d) on viimaste aastate jooksul enamasti vähesel määral vähendanud erinevates valdkondades tehtavaid kulutusi, et saadud osa investeerida sotsiaalkaitsesse ning vanadusse. Kuigi Soomel ei ole pensioniealiste inimeste arvu suurenemine problemaatiliseks on riik ikkagi otsustanud investeerida sotsiaalsüsteemi. Selle abil saab ta pakkuda tõhusamalt sotsiaalseid teenuseid pensioniealistele isikutele.

Ühendkuningriigis (Eurostat, 2015n) on suurema määral tõstnud sotsiaalkaitse vanaduse kulutuste osakaalu. Samal ajal on olulisel määral langenud kulutuste osakaal majandus ning elamu- ja kommunaalmajanduse valdkonnas. Suurenenud on ka üldiste valitsemissektori teenuste valdkonna kulutused. Ühendkuningriigi puhul on näha, kuidas on toimunud fiskaalpoliitikas kulude ümberjaotus ning on hakatud investeerima raha sotsiaalkaitsesse.

Madalmaades (Eurostat, 2015j) on vaadeldavad perioodi jooksul toimunud suuremad eelkõige sotsiaalkaitstes. Eelarve kulutuste osakaal on kasvanud enim sotsiaalkaitstes ning vanaduses, mis näitab, et riik investeerib rohkem sotsiaalpoliitikasse. See on kindlasti vajalik, sest Madalmaades on pensioniealiste inimeste arv kiirelt kasvas. Vastasel juhul puuduksid riigil vajalikud vahendid sotsiaalhüvede tagamiseks.

Slovakkia (Eurostat, 2015l) on vähendanud oma kulutuste osakaalu eelkõige riigikaitstes ning majandusvaldkonnas. Samaaegselt investeerides rohkem keskkonnakaitmesse, haridusse ning sotsiaalkaitmesse. Slovakkias on rahvastiku vananemine üheks suurimaks probleemiks, sellepärast ei ole riigil mõistlik vähendada vananemisele tehtavate kulutuste osakaalu, mida teeb Slovakkia. Riik peaks kindlasti suurendama vanaduse valdkonnale tehtavaid kulutusi, et olla võimeline ka tulevikus sotsiaalselt kindlustada pensioniealisi isikuid.

Prantsusmaa (Eurostat, 2015e) on hakanud investeerima aastate jooksul rohkem sotsiaalkaitmesse, kaasaarvatud vanadusse. Kuna Prantsusmaal ei ole rahvastiku vananemine suureks probleemiks, siis vastavad muutused praeguses fiskaalpoliitikas annavad kindlasti riigile paremad võimalused stabiilseks ning tõhusaks sotsiaalpoliitikaks.

Portugal (Eurostat, 2015k) on rahvastiku vananemine problemaatiliseks asjaoluks. Selle jaoks on riik ka tõstnud kulutuste osakaalu sotsiaalkaitstes ning vanaduses. Sama aegselt on ka investeeritud suurem määral üldistesse valitsemissektori teenustesse ning avaliku korda ja julgeolekusse. Kuna nimetatud valdkondades on toimunud kulutuste osakaalu tõus, siis selle tõttu on vähendatud teiste valdkondade kulutusi. Portugal on püüdnud läbi sotsiaalkaitse ja vanaduse valdkonna tagada pensioniealistele inimestele vastavad hüved.

Irimaal (Eurostat, 2015f) on toimunud väga järsk tõus valitsemissektori teenuste valdkonnas, mille järgnes suur langus majandusse investeeritud vahendites. Samuti oli näha suurenemist kulude osakaalus sotsiaalkaitse valdkonnas. Iirimaa on kõrgele muutusele pensioniealiste isikute seas reageerinud fiskaalpoliitika kulude ümberjaotamisega ning prioriseerimisega.

Eesti (Eurostat, 2015c) fiskaalpoliitikas on suurimad muutused toimunud üldistes valitsemissektori teenustes, kus tõesti kulutute osakaalu enim. Samal ajal on vähendatud sotsiaalkaitse ning vanaduse kulutuste osakaalu eelarvest, mis tundub ebaratsionaalne arvestades kui suurel määral suureneb pensioniealiste isikute arv. Sellele vaatamata suureneb investeeritud kulude summa. See võib tähendada, et riik on suurendatud tööaliste maksukoormust, mille tõttu on fiskaalpoliitikasse suunatud tulu maht kasvanud. Maksumäärade tõstmine on Eestile abiks ainult lühiajalises perspektiivis, sest tööaliste inimeste arv on tulevaste aastate jooksul suuremal määral vähenemas. See tähendab, et mingi hetk peab riik ikkagi tegema muutusi fiskaalpoliitikas, et tagada suurenevale pensioniealiste inimeste arvule seadusega ette nähtud hüved. Kui Eesti ei hakka oma riigi eelarve tulude ja kulude jaotust ümber planeerima, siis võib tulevikus eelarvestamine tuua kaasa radikaalseid muutusi. Järsud muutused eelarvepoliitikas võivad rõhuda liialt tööaliste maksukoormusele ning tekitada suuremat pahameelt.

Kokkuvõtvalt on Euroopa Liidu riikide hulgas muutunud problemaatiliseks rahvastiku vananemise asjaolu. Sellises olukorras peaksid riigid keskenduma rohkem sotsiaalpoliitikale, et tulla toime olukorraga, kus pensioniealiste inimeste arv suureneb. Analüüsist nähtus, et riigid, kus rahvastiku vananemine ei ole nii suureks probleemiks ning pensioniealiste inimeste arv ei kasva järsult, investeerisid rohkem sotsiaalkaitse. Nendes riikides, kus ei toimunud suuri muudatusi kulutuste osakaalus, võis toimuda maksumäärade tõstmine, millega suurendatakse tööaliste inimeste maksukoormust. Kuna pensioniealiste inimeste arv paratamatult suureneb, siis peab riik leidma vastavaid

vahendeid, et tagada isikutele sotsiaalsed hüved. Selle jaoks on võimalik kas muuta tulude ja kulude jaotust ning suunata rohkem vahendeid sotsiaalkaitsesse või tõsta tööaliste maksukoormust. Viimase variandi rakendamine ei pruugi olla alati efektiivne, sest see võib tuua inimeste poolt pahameele ning maksumäärade tõstmine on vastavalt majandusteooriale võimalik kuni teatud piirini ning mingil hetkel peab riik ikkagi muutma oma fiskaalpoliitikat, et tagada jätkusuutlikus.

KOKKUVÕTE

Euroopa Komisjoni 2015.aasta raportist nähtub, et rahvastiku vananemine on probleemiks Euroopa Liidu riikides, kus tööealiste inimeste arv väheneb ja pensioniealiste inimeste arv suureneb. Sellest tulenevalt peab olema Euroopa Liidu maksupoliitika kohanemisvõimeline, et olla võimalikult produktiivne.

Teema on aktuaalne, kuna rahvastiku vananemine puudutab kõiki Euroopa Liidu riike ning antud probleem süveneb iga aastaga. Selle jaoks peab aga riik tegema muudatusi, kas maksusüsteemis või fiskaalpoliitikas, ning eelkõige tehakse neid läbi pensionikindlustuse või maksureformide.

Teema on uudne, sest pole uuritud, kui efektiivne on Eesti fiskaalpoliitika võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega rahvastiku vananemise kontekstis.

Lõputöö probleemiks on Euroopa Liidu riikides toimuv rahvastiku vananemine, kus tööealiste inimeste arv langeb ning pensioniealiste inimeste arv tõuseb.

Lõputöö eesmärk oli uurida fiskaalpoliitika ja rahvastikuvananemise vahelisi seoseid.

Selleks, et saavutada lõputöö eesmärk, püstitati neli uurimisülesannet.

Esimene uurimisülesanne oli selgitada maksupoliitika Eesti maksusüsteemi olemust. Selleks, et riik suudaks tagada talle seadusega seatuid ülesanded, peab riik koguma maksutulu. Maksude fiskaalne eesmärk on maksusüsteemi otseseks väljundiks. Kaudseks on regulatiivne eesmärk, mille abil riik mõjutab inimesi vastavalt majandus- ja sotsiaalpoliitika elluviimiseks. Kuna Eesti maksusüsteem on lihtne, siis on seda lihtsam rakendada, samuti aitab see hoida maksusüsteemi läbipaistvana.

Teine uurimisülesanne oli anda ülevaade fiskaalpoliitika struktuurist Eestis. Riigieelarve peamiseks sissetulekuks on maksudelt saadud tulu. Eelarvestamisel on tähtis omada kindlat eesmärki, mida tahetakse fiskaalpoliitika rakendamisel ellu viia. Tuleb olla ettevaatlik ning plaanitavad muutused peaksid olema järk-järgulise. Rahvastiku vananemine toob kaasa vajaduse muuta, kas maksupoliitikat või eelarve jaotust. Tänu heale fiskaalpoliitikale peaks riik olema suuteline pakkuda pensioniealistele inimestele vastavaid hüvitisi, ilma et see koormaks liialt tööealisi isikuid.

Kolmas uurimisülesanne oli selgitada rahvastiku vananemise olukorda Euroopa Liidus. Kuigi probleem ilmneb kõigis liikmesriikides, siis seda esineb erinevas mahu ning viisil. Suurimat rolli selle juures mängib protsentuaalse mahu muutus rahvastikus vastavas rühmas. Selle järgi on võimalik hinnata kui problemaatiline on rahvastiku muutus kindlas riigis.

Neljas uurimisülesanne oli analüüsida fiskaalpoliitika efektiivsust Euroopa Liidu riikides rahvastiku vananemise aspektis. Fiskaalpoliitika muutmiseks on võimalik kas jaotada ümber tulud ja kulud või tõsta tööealiste inimeste maksukoormust, mille arvelt oleks võimalik paigutada rohkem vahendeid sotsiaalpoliitikasse. Samaaegselt tuleb, aga arvestada asjaoluga, et maksukoormust saab tõsta ainult kuni mingi määrani, pärast, mida ei ole enam selline tegevus efektiivne. Tulenevalt analüüsist jõudis autor järeldusele, et paljud riigid tõsise rahvastiku vananemise probleemiga püüavad hoopiski kas vähendada sotsiaalkaitsekulusid või ei investeerinud nendes nii palju kui teevad seda teised riigid.

Edaspidi peaks täiendavalt uurima liikmesriikide riigieelarve arengukavasid, et paremini mõista, kust tulevad rahalised vahendid sotsiaalkaitseks ning kas riikidel on olemas eraldi strateegi, mille järgi nad tegutsevad.

SUMMARY

In European Commission's 2015 report states, that ageing population is a problem for European Union countries, where number of working aged people is decreasing and the number of elderly people is increasing. Consequently, the European Union's taxation policy must be adaptable in order to be productive.

The thesis is titled "Fiscal Policies in the Member States of the EU in the Context of an Ageing Population". It is written in Estonian and consists from two chapters, which is total of 40 pages. Author has referred to 37 sources while preparing the thesis.

The subject matter is topical, because according to a study made by European Commission, ageing population is a continuing problem in all Member States. Even though countries have already changed their tax systems, the changes may not be efficient in a long term.

The aim of this thesis is to find a link between fiscal policy in European Union Member States and ageing population. In order to achieve the purpose of the thesis, the author has set following research assignments:

5. To give an overview of Estonian taxation system.
6. To give an overview of Estonian fiscal structure.
7. To provide an overview of current situation on ageing population in European Union Member States.
8. To analyse the efficacy of fiscal policy in European Union Member States from ageing population aspect.

As a result of the analysis concluded in this thesis, the author determined that most of the European Union Member States have efficient fiscal policies which will continue to yield beneficial result for the future. Most of the changes made in the fiscal policies were made within social protections and old age structures. Changes in these fields are the only way to provide needed benefits for the elderly generation and making these changes from beginning will help to ease the tax burden for the working aged people in the future.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Eesti Maksumaksjate Liit. Riigieelrve 2015. EML, 2014. *MaksuMaksja*, nr 12, lk 16-19.

Eesti Pank. Rahapoliitika ja Majandus. [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://www.eestipank.ee/publikatsioon/rahapoliitika-ja-majandus/2014/rahapoliitika-ja-majandus-2014> [Kasutatud 07. 03. 2015].

Eesti Statistika 2015. Riiklike ja kohalike maksude laekumine. [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://www.stat.ee/53709> [Kasutatud 04. 04. 2015].

Eller, K., 2012. Demokraatia ja finantsstabiilsus. Õiguskantsleri taotlus Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingu artikli 4 lõike 4 põhiseadusele vastavuse kontrollimiseks. *Juridica*, nr.5, lk 319-330.

European Commission, 2014. The 2015 Ageing Report. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2014/pdf/ee8_en.pdf [Kasutatud 04.03.2015].

Eurostat, 2015a. General government expenditure by function. *Austria*. [Võrgumaterjal]

Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_EAD006D_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015b. General government expenditure by function. *Czech Republic*.

[Võrgumaterjal] Leitav:

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-1BB63485_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015c. General government expenditure by function. *Estonia*. [Võrgumaterjal]

Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_6DD1DB7B_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015d. General government expenditure by function. *Finland*. [Võrgumaterjal]

Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_57EC3339_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-

471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-
471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-
1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-
1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-
1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-
1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empt
y=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23
%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015e. General government expenditure by function. *France*. [Võrgumaterjal]
Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-65937E68_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015f. General government expenditure by function. *Ireland*. [Võrgumaterjal]
Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_1ED4CF9D_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&prrK=FIRST&prrS

O=PROTOCOL&sortC=ASC_-

1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015g. General government expenditure by function. *Latvia*. [Võrgumaterjal]

Leitav: [http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_2E30C003_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23)

471197_QID_2E30C003_UID_-

3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-

471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-

471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-

471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-

1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-

1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-

1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-

1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015h. General government expenditure by function. *Lithuania*.

[Võrgumaterjal] Leitav:

[http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-781273AF_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23)

471197_QID_-781273AF_UID_-

3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-

471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-

471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-

471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-

1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-

1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-

1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-

1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015i. General government expenditure by function. *Malta*. [Võrgumaterjal]
Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_1ABBE1FC_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015j. General government expenditure by function. *Netherlands*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-34C3EA82_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015k. General government expenditure by function. *Portugal*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-45C0489E_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23

Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015l. General government expenditure by function. *Slovakia*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-3C35BFE0_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015m. General government expenditure by function. *Sweden*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-6A3F97C8_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23

1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-
1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-
1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empt
y=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23
%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Eurostat, 2015n. General government expenditure by function. *United Kingdom*.

[Võrgumaterjal] Leitav:

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-471197_QID_-37624AE8_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;UNIT,L,Z,0;SECTOR,L,Z,1;COFOG99,L,Z,2;NA_ITEM,L,Z,3;INDICATORS,C,Z,4;&zSelection=DS-471197UNIT,MIO_EUR;DS-471197COFOG99,TOTAL;DS-471197SECTOR,S13;DS-471197INDICATORS,OBS_FLAG;DS-471197NA_ITEM,TE;&rankName1=UNIT_1_2_-1_2&rankName2=SECTOR_1_2_-1_2&rankName3=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName4=NA-ITEM_1_2_-1_2&rankName5=COFOG99_1_2_-1_2&rankName6=TIME_1_0_0_0&rankName7=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=NONE&time_most_recent=false&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 [Kasutatud 03.05.2015].

Kerem, K., 2001. Eesti fiskaalpoliitika mõningatest aspektidest. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2001/2001/Makromaj_sotspol/06_Kerem.pdf [Kasutatud 08. 04. 2015].

Kerem, K. & Randveer, M., 2004. *Mikro- ja Makroökoomia põhikursus*. Tallinn: Külim.

Kommer, A., 2004. *Avaliku sektori ökonomika*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Lehis L., 1998. Maksu mõistest Eesti õiguskorras. *Juridica*, nr.9, lk 434-443.

Lehis, L., 1999. Maksuõiguse üldpõhimõtted. *Juridica*, nr.5, lk 239-253.

Lehis, L., 2012. *Maksuõigus*. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura.

Lehiste, J., 2013. Maksudest kõrvalehoidmise olulisemad põhjused ja probleemid. *MaksuMaksja*, nr 6/7, lk 53-36.

Lind, K., 2008. Maksevõimelisuse põhimõte ja füüsilise isiku maksuvabastused kehtivas tulumaksuseaduses. *Juridica*, nr.4, lk 249-256.

Lind, K., 2003. Tulu mõiste. *Juridica*, nr.5, lk 338-348.

Maksu- ja Tolliamet, 2015. *Eesti maksusüsteem*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.emta.ee/index.php?id=31081> [Kasutatud 21.03.2015].

Maksukorralduse seadus, jõustunud 20.02.2002, RT I 2002, 57, 358 ... RT I, 17.03.2015, 3.

McGee, W. R. 2008. *Taxation and Public Finance in Transition and Developing Economies*. North Miami: Springer.

Ratas, J., 2009. Eesti maksusüsteem vajab muudatusi. *Riigikogu Toimetised*, nr.19.

Ronald, L. & Ryan, E. 2001. The Fiscal Impacts of Population Change. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://escholarship.org/uc/item/1j01q2p5> [Kasutatud 11.05.2015].

Sadilov, M. & Õun, K., 2013. Maksustamine ning aktsiisid Eestis. *Eesti Statistika Kvartalikirjandus*, nr.2, lk 56-69.

Ulst, E. & Hanson, M., 1996. *Riigirahandus II*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda.

Uustalu, E., 1998. Rahvusvahelise maksuõiguse põhimõtetest ning –mõistetest. *Juridica*, nr.3, lk 124-128.

Veskimägi, T., 2008. Riik ilma eelarveta?! *MaksuMaksja*, nr. 10, lk 37-39.

**LISA TÖÖEALISTE INIMESTE ARVU
PROTSENTUAALNE VÄHENEMINE JA
PENSIONIEALISTE INIMESTE OSAKAALU
SUURENEMINE NING NENDE SUHE PERIOODIL 2013-
2060. AASTAL**

(The 2015 ageing raport, autori koostatud)

Riik	Tööealiste inimeste arvu vähenemine (protsentides)	Pensioniealiste inimeste arvu suurenemine (protsentides)	Tööealiste inimeste ja pensioniealiste protsentuaalse muutuse suhe
Leedu	10,50	7,50	1,40
Läti	10,90	9,20	1,18
Rootsi	5,40	4,90	1,10
Malta	11,9	11,00	1,08
Tšehhi Vabariik	11,60	11,10	1,05
Bulgaaria	12,70	12,30	1,03
Saksamaa	11,50	11,30	1,02
Sloveenia	12,20	12,10	1,01
Ungari	12,10	12,10	1,00
Luksemburg	7,70	7,8	0,99
Belgia	5,90	6,00	0,98
Rumeenia	12,10	12,50	0,97
Austria	10,30	10,70	0,96
Soome	6,70	7,00	0,96
Eesti	11,10	11,70	0,95
Ühendkuningriik	7,00	7,50	0,93
Küpros	12,50	13,40	0,93
Itaalia	8,20	8,80	0,93
Horvaatia	10,40	11,30	0,92
Poola	16,40	18,50	0,89
Taani	5,70	6,60	0,86
Hispaania	10,40	12,10	0,86
Kreeka	10,90	12,70	0,86

Madalmaad	8,50	10,30	0,83
Slovakkia	18,00	21,90	0,82
Prantsusmaa	5,70	7,10	0,80
Portugal	11,60	14,90	0,78
Iirimaa	5,60	9,00	0,62